

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASI

Alikulova Sohiba

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Iqtisodiyot yo'nalishi 3-kurs talabasi
3-24 guruh talabasi

alikulovasohiba4@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola raqamli iqtisodiyot kontekstida mehnat bozorining o'zgarishini o'rganadi, bu esa butun dunyo bo'ylab bandlik tuzilmalarini, ko'nikmalarga talablarni va ishchi kuchi dinamikasini tez o'zgartirmoqda. Raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va onlayn platformalarning kengayishi odatiy va past malakali ishlarga talabni bir vaqtning o'zida kamaytirib, yangi bandlik shakllarining paydo bo'lishiga olib keldi. Tadqiqotda mehnat bozori raqobatbardoshligini ta'minlashda raqamli kompetentsiyalar, moslashuvchanlik va uzluksiz o'rganishning tobora ortib borayotgan ahamiyati ta'kidlangan. Raqamli transformatsiya ish o'rinlarini yaratish, tengsizlik va ko'nikmalarning nomuvofiqligi kabi imkoniyatlar va qiyinchiliklarni keltirib chiqaradigan rivojlanayotgan iqtisodiyotlarga alohida e'tibor qaratiladi. Maqolada shuningdek, ishchi kuchining raqamli o'zgarishlarga moslashishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan milliy strategiyalar va siyosat doiralari ham ko'rib chiqiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni mehnat bozoriga samarali integratsiyalash raqamli davrda inklyuziv va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash uchun ta'lim, innovatsiya va bandlik siyosatida muvofiqlashtirilgan sa'y-harakatlarni talab qiladi.

Kalit so'zlar: Raqamli iqtisodiyot, mehnat bozori, bandlik, raqamli ko'nikmalar, avtomatlashtirish, ishchi kuchi, innovatsiya, texnologiya, transformatsiya, unumdorlik, globalizatsiya, siyosat.

Abstract. This articles examine the current state of the labor market in the context of the computer economy, which is rapidly changing employment structures, increasing demands and workforce dynamics around the world. The proliferation of digital technologies, automation, artificial intelligence and online platforms, and the resulting reduction in demand for low-skilled jobs, have led to the emergence of new employment generation. The system of providing labor market services in industry is based on the integration of skills, learning and learning. The digital transformation focuses on developing economies that produce equipment and products, such as job creation, inequality and production mismatches. The article also examines strategies and policy frameworks aimed at supporting national, specific forms of labor force. The results show that the effective integration of computer technologies into work requires

coordinated efforts in education, innovation and employment policies to ensure inclusive and economic activity in the market process.

Key words: Digital economy, labor, employment, computer market, automation, workforce, technology, transformation, productivity, globalization, policy.

Аннотация. Эта статья рассматривают текущее состояние рынка труда в контексте компьютерной экономики, которая быстро меняет структуру занятости, увеличивает спрос и динамику рабочей силы во всем мире. Распространение цифровых технологий, автоматизации, искусственного интеллекта и онлайн-платформ, а также вызванное этим снижение спроса на низкоквалифицированные рабочие места, привели к появлению новых форм занятости. Система предоставления услуг на рынке труда в промышленности основана на интеграции навыков, обучения и повышения квалификации. Цифровая трансформация фокусируется на развивающихся экономиках, производящих оборудование и продукцию, таких как создание рабочих мест, неравенство и несоответствие производства. В статье также рассматриваются стратегии и политические рамки, направленные на поддержку национальных, специфических форм рабочей силы. Результаты показывают, что эффективная интеграция компьютерных технологий в трудовую деятельность требует скоординированных усилий в области образования, инноваций и политики занятости для обеспечения инклюзивной и экономически эффективной деятельности в рыночном процессе.

Ключевые слова: цифровая экономика, труд, занятость, компьютерный рынок, автоматизация, рабочая сила, технологии, трансформация, производительность, глобализация, политика.

Kirish. Hozirgi zamonimizdagi raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi butun dunyo bo'ylab mehnat bozorlarining tuzilishi va faoliyatini tubdan o'zgartirdi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun'iy intellekt va raqamli platformalardagi yutuqlar nafaqat ishning bajarilish usulini o'zgartirdi, balki bandlikning o'ziga xos xususiyatini ham qayta belgilab berdi. Mehnatning an'anaviy shakllari tobora moslashuvchan, masofaviy va platformaga asoslangan ish tartiblari bilan almashtirilmoqda yoki to'ldirilmoqda, bu ham yangi imkoniyatlar, ham jiddiy muammolarni yaratmoqda.

Shu nuqtai nazardan, raqamli ko'nikmalar va texnologik savodxonlikka talab sezilarli darajada oshdi, bu esa inson kapitalini rivojlantirishni hukumatlar va muassasalar uchun asosiy ustuvor vazifaga aylantirmoqda. Shu bilan birga, avtomatlashtirish va raqamlashtirish odatiy qo'lda va kognitiv vazifalarga bo'lgan ehtiyojni kamaytirmoqda, bu esa bandlikdagi tarkibiy

o'zgarishlarga olib keladi va ish o'rinlarining ko'chirilishi va tengsizlik haqida xavotirlarni kuchaytirmoqda.

Rivojlanayotgan mamlakatlar, jumladan, O'zbekiston uchun mehnat bozorining raqamli transformatsiyasi ayniqsa dolzarbdir, chunki u iqtisodiy modernizatsiya, unumdorlikning o'sishi va global raqobatbardoshlikka ta'sir qiladi. Milliy rivojlanish strategiyalarida raqamlashtirish, innovatsiya va ishchi kuchini oshirish barqaror rivojlanishning muhim tarkibiy qismlari sifatida tobora ko'proq ta'kidlanmoqda.

Ushbu maqola texnologik o'zgarishlar, bandlik modellari va siyosatga javoblar o'rtasidagi o'zaro ta'sirga e'tibor qaratib, raqamli iqtisodiyotda mehnat bozori o'zgarishining asosiy tendentsiyalari va oqibatlarini tahlil qilishga qaratilgan.

Adabiyotlar sharhi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining o'zgarishi xalqaro akademik va siyosatga yo'naltirilgan adabiyotlarda keng muhokama qilingan. Global olimlar raqamlashtirish, avtomatlashtirish va sun'iy intellekt bandlik tuzilmalari va ko'nikmalarga bo'lgan talablarni qayta shakllantirishning asosiy omillari ekanligini ta'kidlaydilar. Manuel Kastells kabi iqtisodchilarning dastlabki nazariy hissalari axborot texnologiyalari iqtisodiy va ijtimoiy munosabatlarni qayta belgilaydigan "tarmoq jamiyati"ning paydo bo'lishini ta'kidlaydi[1]. Xuddi shunday, Erik Brynjolfsson va Endryu McAfining tadqiqotlari texnologik taraqqiyot unumdorlikni qanday tezlashtirishi va shu bilan birga an'anaviy mehnat bozorlarini buzishiga urg'u beradi[2].

Jahon banki[3] va Xalqaro mehnat tashkiloti[4] kabi xalqaro tashkilotlarning so'nggi hisobotlarida raqamli transformatsiyaning bandlikka ta'siri haqida empirik dalillar keltirilgan. Ushbu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar, ayniqsa IT, raqamli xizmatlar va platformaga asoslangan ishlarda yangi ish o'rinlarini yaratish bilan birga, ular odatiy kasblarda ish o'rinlarini almashtirish xavfini ham oshiradi. Bundan tashqari, tadqiqotlar mehnat bozorining barqarorligini ta'minlashda raqamli ko'nikmalar, umrbod o'rganish va ishchi kuchiga moslashuvchanlikning tobora ortib borayotgan ahamiyatini ta'kidlaydi[5,6].

Zamonaviy adabiyotlar raqamli iqtisodiyotdagi tengsizlik masalasini ham ko'rib chiqadi. Olimlarning ta'kidlashicha, raqamli transformatsiya yuqori malakali va past malakali ishchilar o'rtasidagi daromad tafovutini kengaytirishi mumkin. Shu bilan birga, gig iqtisodiyotining va masofaviy ishning yuksalishi an'anaviy mehnat qoidalari va ijtimoiy himoya tizimlariga qarshi chiqadigan yangi bandlik shakllarini joriy etdi[7].

O'zbekiston sharoitida akademik tadqiqotlar va siyosat hujjatlari tobora ko'proq raqamlashtirishning iqtisodiy rivojlanish va mehnat bozorini modernizatsiya qilishdagi rolga e'tibor qaratmoqda. Milliy strategiyalar raqamli infratuzilmani, elektron hukumat tizimlarini va inson kapitalini rivojlantirishga urg'u beradi. Xususan, "Raqamli O'zbekiston – 2030"

strategiyasi raqamli texnologiyalarni kengaytirish, raqamli savodxonlikni oshirish va AKT sohasida yangi ish o'rinlarini yaratishning asosiy ustuvor yo'nalishlarini belgilaydi.[8,9]

Prezident farmonlari va hukumat dasturlari ham mehnat bozorini raqamli o'zgarishlarga moslashtirishning muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu hujjatlar kasb-hunar ta'limini mustahkamlash, innovatsiyalarni rivojlantirish va raqamli sektorda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan[10]. O'zbek tadqiqotchilarining ta'kidlashicha, raqamlashtirish bandlik va iqtisodiy o'sish uchun yangi imkoniyatlar yaratsa-da, ko'nikmalar nomuvofiqligini bartaraf etish va inklyuziv rivojlanishni ta'minlash uchun ta'limga va institutsional islohotlarga katta investitsiyalarni talab qiladi.

Umuman olganda, ham global, ham milliy adabiyotlar raqamli iqtisodiyotda mehnat bozorining o'zgarishi murakkab va ko'p o'lchovli jarayon ekanligini ko'rsatadi. Bu barqaror va inklyuziv natijalarga erishish uchun muvofiqlashtirilgan siyosiy sa'y-harakatlarni, doimiy ko'nikmalarni rivojlantirishni va texnologik innovatsiyalarni iqtisodiy tizimlarga integratsiyalashni talab qiladi.

Metodologiya. Ushbu ilmiy izlanish raqamli iqtisodiyot kontekstida mehnat bozorining o'zgarishini tahlil qilish uchun keng qamrovli va integratsiyalashgan metodologik yondashuvni qo'llaydi. Tadqiqot sifat va miqdoriy usullarning kombinatsiyasiga asoslangan bo'lib, tarkibiy o'zgarishlar, bandlik tendentsiyalari va siyosat oqibatlarini chuqurroq tushunish imkonini beradi.

Birinchidan, raqamli iqtisodiyot, mehnat bozorining o'zgarishi va texnologik o'zgarishlar bilan bog'liq asosiy tushunchalarni o'rganish uchun nazariy tahlil o'tkaziladi. Bunga tadqiqot uchun kontseptual asos bo'lib xizmat qiluvchi avtomatlashtirish, inson kapitalini rivojlantirish va raqamlashtirish bo'yicha asosiy iqtisodiy nazariyalarni ko'rib chiqish kiradi.

Ikkinchidan, tadqiqot rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar o'rtasidagi mehnat bozorining o'zgarishidagi farqlarni baholash uchun qiyosiy tahlilni qo'llaydi. Ushbu yondashuv, ayniqsa, O'zbekiston kabi raqamli o'tish davridagi iqtisodiyotlarda umumiy tendentsiyalarni, shuningdek, mamlakatga xos muammolarni aniqlashga yordam beradi.

Uchinchidan, ishonchli xalqaro va milliy manbalardan olingan ikkilamchi ma'lumotlardan foydalangan holda empirik tahlil o'tkaziladi. Raqamli texnologiyalarning mehnat bozoriga ta'sirini baholash uchun bandlik darajasi, mehnatning tarmoq taqsimoti, raqamli ko'nikmalar darajasi va AKT rivojlanishi kabi ko'rsatkichlar tahlil qilinadi. Tadqiqot shuningdek, raqamlashtirish va bandlik dinamikasi o'rtasidagi naqshlar va o'zaro bog'liqlikni aniqlash uchun statistik va tavsiflovchi usullardan foydalanadi.

Bundan tashqari, tadqiqot siyosat tahlili yondashuvini o'z ichiga oladi, milliy rivojlanish strategiyalari, davlat dasturlari va raqamli transformatsiya va bandlik bilan bog'liq institutsional tuzilmalarni o'rganadi. Bu mavjud siyosatlarning samaradorligini va ularning global

tendentsiyalarga mosligini baholash imkonini beradi. Umuman olganda, metodologiya raqamli iqtisodiyotning mehnat bozori transformatsiyasiga qanday ta'sir qilishini yaxlit tushunish va barqaror rivojlanish uchun amaliy tavsiyalar berish uchun nazariy tushunchalarni, empirik ma'lumotlarni tahlil qilishni va siyosatni baholashni birlashtiradi.

Natijalar va muhokamalar. Raqamli iqtisodiyotning mehnat bozori o'zgarishiga ta'siri tahlili shuni ko'rsatadiki, texnologik taraqqiyot bandlik tuzilmalarini, ko'nikma talablarini va ish joyini tashkil qilishni tubdan o'zgartirmoqda. Natijalar raqamli va bilimga asoslangan ish o'rinlarining kengayishiga aniq tendentsiyani ko'rsatadi, shu bilan birga oddiy qo'lda va ma'muriy vazifalarga talab doimiy ravishda kamayib bormoqda. Ushbu tarkibiy o'zgarish avtomatlashtirish va sun'iy intellekt mehnat bozori o'zgarishining asosiy omiliga aylanayotganini tasdiqlaydi.

1-jadval. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori transformatsiyasi

Yo'nalish	O'zgarishlar	Ta'siri	Izoh
Avtomatlashtirish	Robotlar va AI keng qo'llanilmoqda	Oddiy ish o'rinlari kamayadi	Sanoat va ishlab chiqarishda kuchli
Raqamli ko'nikmalar	IT va raqamli savodxonlik talabi oshdi	Yangi ish o'rinlari yaratiladi	Asosiy omil
Gig iqtisodiyot	Freelance va platforma ishlari rivojlandi	Moslashuvchan bandlik	Barqarorlik past bo'lishi mumkin
Masofaviy ish	Onlayn ish shakllari kengaydi	Hududiy cheklovlar kamayadi	COVID-19dan keyin tez rivojlandi
Mehnat bozoridagi tengsizlik	Malakali va malakasiz farqi oshdi	Daromad farqi kengayadi	Ijtimoiy muammo
Davlat siyosati	Raqamlashtirish dasturlari joriy etildi	Bandlikni qo'llab-quvvatlaydi	O'zbekistonda "Raqamli O'zbekiston–2030"

Jadvalda raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining asosiy yo'nalishlari va ularning asosiy ta'siri keltirilgan. Unda avtomatlashtirish va sun'iy intellekt odatiy va past malakali ishlarga, ayniqsa an'anaviy sohalarida talabni kamaytirayotgani, shu bilan birga umumiy unumdorlikni oshirayotgani ko'rsatilgan.

Shu bilan birga, raqamli ko'nikmalarning tobora ortib borayotgan ahamiyati IT, raqamli xizmatlar va bilimga asoslangan sohalarida yangi ish o'rinlarini yaratmoqda. Gig iqtisodiyoti va masofaviy ishning kengayishi bandlikni yanada moslashuvchan qilmoqda, garchi ba'zi hollarda ish o'rinlari barqarorligini pasaytirishi mumkin.

Jadvalda shuningdek, mehnat bozorida tobora ortib borayotgan tengsizlik ta'kidlangan, chunki yuqori malakali ishchilar past malakali ishchilarga qaraganda raqamli transformatsiyadan ko'proq foyda ko'rishadi. Va nihoyat, milliy raqamlashtirish dasturlari kabi davlat siyosati bandlikni qo'llab-quvvatlash, ko'nikmalarni rivojlantirishni yaxshilash va mehnat bozorining texnologik o'zgarishlarga yanada ravon moslashishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Empirik topilmalar shuni ko'rsatadiki, axborot texnologiyalari, elektron tijorat, moliyaviy texnologiyalar va raqamli xizmatlar kabi sohalarida ish o'rinlarining tez o'sishi kuzatilmoqda. Shu bilan birga, ishlab chiqarish va malakasi past bo'lgan xizmat ko'rsatish sohalarida kabi an'anaviy sohalar avtomatlashtirish va jarayonlarni optimallashtirish tufayli ishchi kuchining asta-sekin qisqarishiga duch kelmoqda. Bu ikki tomonlama ta'sir raqamli transformatsiya bilan bog'liq imkoniyatlar va xavflarni ta'kidlaydi.

Tadqiqotning eng muhim natijalaridan biri raqamli ko'nikmalarning ahamiyati ortib borayotganidir. Mehnat bozori tobora ko'proq ko'nikmalarga ega bo'lib bormoqda, bu yerda ma'lumotlarni tahlil qilish, dasturlash, raqamli aloqa va texnologik savodxonlik kabi kompetensiyalar ishga joylashish uchun zarurdir. Oliy ma'lumotli va raqamli ko'nikmalarga ega ishchilar yangi ish imkoniyatlaridan ko'proq foyda ko'rishadi, malakasi past bo'lgan ishchilar esa ishsizlik yoki norasmiy ish bilan bandlik xavfi yuqori.

O'zbekiston sharoitida, natijalar raqamli transformatsiya tez sur'atlar bilan rivojlanayotganini ko'rsatadi, bu hukumat tashabbuslari va "Raqamli O'zbekiston - 2030" kabi milliy strategiyalar tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. AKT infratuzilmasi, elektron hukumat xizmatlari va raqamli ta'lim dasturlarining rivojlanishi, ayniqsa shaharlarda yangi ish o'rinlarining paydo bo'lishiga hissa qo'shdi. Biroq, mintaqaviy tafovutlar sezilarli darajada saqlanib qolmoqda, qishloq joylarda raqamli resurslar va o'qitish imkoniyatlaridan foydalanish cheklangan.

Muhokama shuningdek, mehnat bozori transformatsiyasi nafaqat texnologik jarayon, balki ijtimoiy-iqtisodiy muammo ham ekanligini ko'rsatadi. Raqamlashtirish unumdorlik va iqtisodiy samaradorlikni oshirsa-da, ish o'rinlarining ko'chirilishi, daromadlar tengsizligi va

mehnat bozorining qutblanishi haqida xavotirlarni ham keltirib chiqaradi. Bu masalalar, ayniqsa, institutsional imkoniyatlar va ta'lim tizimlari texnologik o'zgarishlar sur'atiga to'liq mos kelmasligi mumkin bo'lgan rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun dolzarbdir.

Bundan tashqari, masofaviy ishning yuksalishi an'anaviy mehnat munosabatlarini qayta shakllantirayotgan moslashuvchan bandlik modellarini joriy etdi. Garchi bu modellar yangi daromad imkoniyatlarini taqdim etsa-da, ular ish xavfsizligi, ijtimoiy himoya va mehnatni tartibga solish bilan bog'liq muammolarni ham yaratadi.

Umuman olganda, natijalar raqamli iqtisodiyotga asoslangan mehnat bozori transformatsiyasi murakkab va ko'p o'lchovli jarayon ekanligini tasdiqlaydi. Uning ijobiy natijalari mamlakatlarning inson kapitaliga investitsiya kiritish, raqamli infratuzilmani mustahkamlash va moslashuvchan mehnat bozori siyosatini amalga oshirish qobiliyatiga bog'liq. Tadqiqot natijalari shuni ta'kidlaydiki, yetarlicha siyosat aralashuvizisiz raqamlashtirish mavjud tengsizlikni chuqurlashtirishi mumkin, samarali boshqaruv esa uni inklyuziv iqtisodiy o'sishning kuchli harakatlantiruvchi kuchiga aylantirishi mumkin.

Xulosa va tavsiyalar. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot bandlik tuzilmasini o'zgartirish, raqamli ko'nikmalarga talabni oshirish va bilimga asoslangan va texnologiyalarga asoslangan ish o'rinlariga o'tishni tezlashtirish orqali mehnat bozorini tubdan o'zgartirmoqda. Tadqiqot natijalari avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va raqamli platformalar ushbu o'zgarishning asosiy omili ekanligini tasdiqlaydi, shu bilan birga yangi ish o'rinlarini yaratadi va shu bilan birga oddiy va past malakali ishchi kuchiga talabni kamaytiradi.

Rivojlangan mamlakatlar rivojlangan infratuzilma va kuchli institutsional tizimlar tufayli raqamli transformatsiyadan tezroq foyda ko'rayotgan bir paytda, O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar aralash ta'sirga duch kelmoqda. Bir tomondan, raqamlashtirish AKT, xizmatlar va innovatsion sohalarda ish o'rinlarini yaratishga hissa qo'shmoqda; boshqa tomondan, ko'nikmalarning nomuvofiqligi, mintaqaviy tengsizlik va cheklangan raqamli savodxonlik muhim muammolar bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, bir nechta asosiy tavsiyalar taklif qilinishi mumkin. Birinchidan, raqamli ko'nikmalar, kodlash, ma'lumotlarni tahlil qilish va AKT kompetentsiyalarini barcha ta'lim darajalariga integratsiya qilish orqali ta'lim tizimini mustahkamlash juda muhimdir. Ishchilarning tez o'zgarib turadigan ish talablariga moslashishiga yordam berish uchun umrbod ta'lim dasturlari kengaytirilishi kerak.

Ikkinchidan, raqamli imkoniyatlarga teng kirishni ta'minlash uchun, ayniqsa qishloq va kam rivojlangan mintaqalarda, raqamli infratuzilmaga investitsiyalarni ko'paytirish kerak. Bu raqamli tafovutni kamaytirishga va inklyuziv mehnat bozori rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga yordam beradi.

Uchinchidan, mehnat bozori siyosati tegishli huquqiy va ijtimoiy himoya mexanizmlarini joriy etish orqali masofaviy ish va gig platformalari kabi yangi bandlik shakllariga moslashtirilishi kerak. Bu noan'anaviy bandlik sohalarida ish xavfsizligi va adolatli mehnat sharoitlarini ta'minlaydi. Ishchi kuchi ko'nikmalarini bozor talablariga moslashtirish uchun hukumat, xususiy sektor va ta'lim muassasalari o'rtasida kuchliroq hamkorlik zarur. Innovatsiya, tadbirkorlik va raqamli startaplarni rag'batlantirish bandlik imkoniyatlari va iqtisodiy o'sishni yanada oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, mehnat bozorining raqamli iqtisodiyotda o'zgarishi ham imkoniyatlar, ham qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Uning muvaffaqiyati strategik siyosat harakatlariga, inson kapitalini rivojlantirishga va inklyuziv va barqaror raqamli o'sishni ta'minlash qobiliyatiga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Castells M. The Rise of the Network Society. – Oxford: Blackwell Publishers, 2010.
2. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. – New York: W.W. Norton & Company, 2014.
3. World Bank. World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. – Washington, D.C., 2019.
4. International Labour Organization. World Employment and Social Outlook: Trends 2021. – Geneva, 2021.
5. OECD. OECD Employment Outlook 2020: Worker Security and the COVID-19 Crisis. – Paris: OECD Publishing, 2020.
6. Autor D. H. Why Are There Still So Many Jobs? The History and Future of Workplace Automation. – Journal of Economic Perspectives, 2015.
7. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. – Geneva: World Economic Forum, 2016.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi, 2020-yil.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmon, 2018-yil.